№ 36 (2024) С. 187–195
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: http://naoma-science.kiev.ua

УДК 76.071.1(477)"19"Снарський:003.07(477)
ORCID ID: 0000-0003-2697-5263
DOI https://doi.org/10.32782/2411-3034-2024-36-20

Дмитро Стадниченко
старший викладач кафедри дизайну,
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
dmytro.stadnychenko@naoma.edu.ua
***Науковий керівник – Н. Сергеєва**, кандидатка мистецтвознавства,*
доцентка кафедри графічних мистецтв
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

НАПРЯМКИ ШРИФТОВОГО МИСТЕЦТВА У ТВОРЧОСТІ ОЛЕГА СНАРСЬКОГО

***Анотація. Мета статті** – дослідити роль і місце Олега Снарського у формуванні художнього оформлення книги та шрифтового мистецтва в Україні. Провести аналіз його методів розробки шрифтів, зокрема шрифтового оформлення книжкових обкладинок та ужиткової графіки, а також оцінити вплив його діяльності на формування візуальної культури та сприйняття шрифтової графіки в Україні у другій половині XX століття. **Методи дослідження.** В основу дослідження покладено комплексний методологічний підхід, що поєднує теоретичні та практичні методи аналізу. Застосовано аналітичний метод для детального вивчення творчості Олега Снарського, історичний метод для опису контексту створення його робіт, порівняльний метод з метою визначення специфіки його стилю та впливу на сучасне шрифтове оформлення, а також метод аналізу семантичного наповнення для виявлення глибинних смислів і символіки у його шрифтових розробках. **Результати.** Аналіз творчого доробку О. Снарського виявив його унікальний підхід до шрифтового мистецтва, що поєднує технічну майстерність, глибокий змістовий вимір і сприйняття шрифту як засобу мультикультурної комунікації. Одним із прикладів оригінальності його підходів є створення шрифтових абеток, які відтворюють стилістику писемності різних культур, зокрема східних і західних писемних традицій. Ці шрифти не лише відображають зовнішні риси інших алфавітів, а й передають естетику та філософію різноманітних культур, формуючи своєрідний візуальний міст між змістом і формою. Це знаходить відображення у практиці його авторського оформлення книжкових обкладинок і творів ужиткової графіки. **Висновки.** У результаті дослідження було поглиблено розуміння впливу творчості О. Снарського на українське графічне мистецтво другої половини XX століття та формування візуальної мови образотворчого мистецтва. Зокрема, цей вплив виявився у створенні ним цілої бібліотеки готових шрифтових рішень, які активно використовувалися в промисловій і рекламній графіці, формуючи візуальне середовище того часу. Крім того, розробки художника були залучені в процеси цифровізації шрифтів, створення шрифтових бібліотек та у викладанні в наступні роки. Дослідження може стати теоретичним підґрунтям для подальших наукових розвідок у сфері шрифтового мистецтва, типографіки та графічного дизайну, а також для освітніх програм, які готують майбутніх фахівців у галузі графіки й дизайну.*
***Ключові слова:** Олег Володимирович Снарський, мистецтво шрифту, книжкове оформлення, леттерінг, типографіка, ужиткова графіка.*

EXPLORING THE BOUNDARIES OF TYPOGRAPHIC ART IN THE WORKS OF O. SNARSKY

Dmytro Stadnychenko
Senior Lecturer at the Department of Graphic Design
National Academy of Fine Arts and Architecture
dmytro.stadnychenko@naoma.edu.ua
***Academic supervisor – N. Sergeyeva,** Doctor of Philosophy in Art Studies,*
Associate Professor at the Department of Graphic Arts
National Academy of Fine Arts and Architecture

***Abstract. The purpose of this article** is to identify the role and place of Oleh Snarsky in shaping book design and typographic art in Ukraine. It aims to analyze his methods of font development, book cover design, and the dissemination of artistic ideas across cultural traditions. The focus is on analyzing his contribution to the development of book cover typography and applied graphics, as well as his impact on the formation of visual culture and the perception of typographic art in Ukraine in the second half of the 20th century. **Methods.** The study is based on a comprehensive methodological approach that combines theoretical and practical methods of analysis. Specifically, the analytical method was applied for an in-depth examination of O. Snarsky's work, the historical method for describing the context of his works, the comparative method for identifying the specific features and influence of his works on contemporary font design, and the method of semantic analysis for uncovering the deeper meanings and symbolism in his typographic developments. **Results.** The analysis of O. Snarsky's creative legacy reveals his unique approach to typographic art, which includes technical mastery, deep substantive dimension, and the perception of typography as a means of multicultural communication. His works demonstrate innovative approaches to typographic design, adaptation, and synthesis of cultural-historical traditions of various nations and types of scripts, particularly in the context of polycultural and multilingual aspects. **Conclusions.** The study contributes to understanding the influence of O. Snarsky's works on Ukrainian graphic art in the second half of the 20th century and the formation of the visual language of fine arts. The research can serve as a theoretical basis for further studies in the field of typographic art, typography, and graphic design, as well as for educational programs that prepare future specialists in the field of graphics and design.*
***Key words:** Oleh Snarsky, graphic art, graphic design, book design, typography, lettering.*

Постановка проблеми. Графіка книжкової обкладинки, як і ужиткова графіка, базується на шрифтовому мистецтві та не може бути повністю зрозумілою без усвідомлення внеску видатних особистостей у цій галузі. Олег Снарський займає в ній особливе місце. Переосмислення його доробку є необхідним, оскільки воно ґрунтується на потребі глибокого аналізу робіт і методів, що стали основою сучасного шрифтового проєктування в Україні. Попри значимість внеску О. Снарського в історію та розвиток шрифтового дизайну, дослідження його творчості, а також оцінка впливу його методів і технік на сучасну українську графіку залишаються недостатньо опрацьованими. Відсутність інтегрованого підходу до вивчення та популяризації його творчого спадку обмежує розуміння сучасними митцями та дослідниками культурної значущості цих напрацювань. Це створює проблему не лише для належного вшанування пам'яті й заслуг майстра, але й для ефективного використання запропонованих ним підходів на подальший розвиток шрифтового проєктування та збереження національної традиції української шрифтової графіки.

Таким чином, значний потенціал для дослідження практичної діяльності, навчання та творчого натхнення, які можуть бути отримані зі студіювання внеску О. Снарського, залишається нереалізованим. Це ускладнює процес культурного розвитку та стримує нові експерименти в сучасному мистецтві типографіки й летерингу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інформація про О. Снарського присутня у довідниках і словниках за редакцією О. Міщенка [1, с. 139], М. Бажана [2, с. 214], І. Верби [3, с. 431]. Спадщина О. Снарського також побіжно згадується в поодиноких розвідках та інтерв'ю О. Куз'янця [4], К. Корнієнко [5], О. Бауера [6, с. 32]. Проте, значна частина його доробку ще не вивчена, або ж зовсім не представлена. Це створює широкі можливості для подальших досліджень, зокрема аналізу підходів О. Снарського до проєктування шрифтів та практики їх застосування у мистецтві шрифтового оформлення книжкових обкладинок і творах ужиткової графіки. Особливу увагу варто приділити і працям самого О. Снарського, зокрема «Шрифт в мистецтві художнього оформлення» [7], «Історичні і сучасні шрифти на кириличній основі» [10]. Ці видання є цінними джерелами відомостей про методи художника.

Мета статті – визначити роль і місце О. Снарського у формуванні художнього

оформлення книги та шрифтового мистецтва в Україні; проаналізувати його методи розробки шрифтів, оформлення книжкових обкладинок і поширення мистецьких ідей за межі культурних традицій.

Виклад основного матеріалу. Наявна текстова джерельна база, що включає інформацію з довідників Спілки художників України, словників художників України та кількох інтерв'ю, записаних за життя художника, надає лише стислий огляд основних етапів його життя та кар'єри. Посилаючись на ці досить обмежені джерела, ми можемо сформувати перелік відомостей про біографію, освітній шлях, загальну творчу діяльність та роль митця в професійних організаціях.

Олег Снарський народився в Києві 15 квітня 1923 року. Перші знання з рисунка та кольорознавства він отримав ще в 1930-ті роки в ізостудії Центрального будинку піонерів. Практичні навички здобував у майстерні, що займалася рекламою для кінотеатрів Києва [5]. Мистецтву книжкової, ужиткової графіки та плаката він навчався під керівництвом видатних українських майстрів І. Плещинського та А. Середи [4] (учня Г. Нарбута). Завдяки цьому О. Снарський успадкував і продовжив розвивати шрифтові традиції митців з плеяди Г. Нарбута.

Після закінчення школи його взяли на роботу до рекламного цеху організації «Укрторгреклама», що займалася виготовленням вивісок та оформленням вітрин. У 1940 році він стає головним художником цього цеху.

Під час окупації Києва, коли молодих художників було евакуйовано до Узбекистану, О. Снарський здобув освіту в Ленінградському інституті живопису, скульптури та архітектури, який знаходився у Самарканді в період з 1941 по 1944 роки. Він навчався під керівництвом О. Овчинникова та С. Сигалова [3, с. 432]. Його освітні успіхи були помітними навіть в умовах воєнного часу, і, незважаючи на складнощі Другої світової війни, прагнення О. Снарського до знань, мистецтва та розвитку своїх навичок залишалися незмінними. Існують записи (зі слів самого О. Снарського) [5] про евакуацію з Києва та перебування у залізничних військах Самарканда, де він був залучений до роботи за спеціальністю художника-оформлювача політвідділу.

Після евакуації до Узбекистану талант молодого художника був помічений, і О. Снарський почав навчатися графіці у професорів академічного рівня. Однак через військові обставини він не зміг продовжити навчання після того, як інститут повернувся до Ленінграда. По закінченні війни О. Снарський повернувся до Києва, де у 1946 році очолив рекламне бюро «Укрдніпроторг», яке контролювало випуск друкованої продукції для всієї України [4]. У 1948 році він був призначений Головним художником найбільшого мистецького підприємства країни, Київського творчо-виробничого об'єднання «Художник». У складі Спілки художників України він брав участь у графічному оформленні експозицій Національного музею історії України у Другій світовій війні (1977), Національного центру ділового та культурного співробітництва «Український дім» (1978–1982), а також у створенні творів монументально-декоративного мистецтва, пам'ятних знаків для урочистих заходів, зокрема тих, що відбувалися під егідою ЮНЕСКО в Києві у 1982 році.

О. Снарський, як професіонал у галузі графіки та оформлення книги, приєднався до Спілки художників України (СХУ) у 1962 році. Він відзначився своєю роботою над такими творами, як «Думи», «Цар Еділ», «Кобзар», «Сааді» – все в межах 1955–1985 років [2]. До його вагомих досягнень також належить створення перших поштових марок незалежної України в період 1992–2000 років (іл. 1), а також авторство численних видань, присвячених мистецтву шрифту. О. Снарський був членом Товариства «Укоопхудожник», консультантом Торгівельно-промислової палати та Міністерства торгівлі України, а також членом Художньої ради Міністерства зв'язку України. Він активно займався організацією та оформленням українського сегмента міжнародних виставок у Брюсселі та Белграді, співпрацюючи з видавництвами «Мистецтво», «Плакат» і «Реклама».

Іл. 1. О. Снарський. Марка і конверт першого дня «Перша річниця Незалежності». Гуаш, темпера, папір, бронзування. 18×14 *см. 1992.* [2]

Останньою працею О. Снарського стала підготовка до друку видання «Історичні і сучасні шрифти на кириличній основі» (іл. 3), в якому майстер відтворив 330 кириличних шрифтів, з якими він працював протягом усього свого творчого життя. Варто зазначити, що видання про мистецтво шрифту О. Снарського нині присутні в престижних бібліотеках світу, зокрема й у бібліотеці Конгресу США. Остання праця О. Снарського була виконана вручну без допомоги цифрових інструментів, що підкреслює його майстерність і пристрасть до традиційного макетування. У представленому альбомі під назвою «Історичні і сучасні шрифти на кириличній основі» [10] викладена більша частина перекладів і реконструкцій авторських акцидентних доробок. На жаль, через низку обставин ця робота була видана накладом лише з двох примірників. У цьому виданні О. Снарський максимально широко продемонстрував свою ретельність у виконанні та відданість своїй меті – зробити кирилицю якісною і доступною. У передмові він зазначає: «Мета видання цієї книги – практична допомога всім тим, хто працює в сфері мистецтва художнього оформлення, реклами, дизайну. В книзі показано різновиди українського шрифту різних авторів, різних років. На кириличній основі створено стилізовані алфавіти різних країн і народів. Всі латинські шрифти в книзі перероблено на кириличну основу. Ця творча і кропітка робота (вручну, без комп'ютера) зайняла майже п'ять років. Для чого і як це зроблено читайте в тексті. Маю надію, що ця книга допоможе художникам, оформлювачам, художникам реклами, дизайну, всім тим, хто використовує шрифт в практичній роботі. З повагою, Олег Снарський, член Національної Спілки художників України» [10, с. 3]. Попри наявність великої кількості популярних гарнітур різного періоду часу, над кириличними накресленнями деяких з них митець працював до останніх років свого життя.

Значний потенціал типографічного складання, який отримав поширення протягом періоду публікації багатьох його видань, дав О. Снарському можливість експериментувати зі шрифтами, працювати над їх масштабуванням, орієнтацією та комбінаціями, розширюючи тим самим можливості їх застосування в ужитковій графіці. Розуміючи критичність ситуації, пов'язану з відсутністю спеціалізованих кириличних гарнітур для типографічного складання, О. Снарський займався розробкою чотирьох альбомів, присвячених шрифтам, протягом 1970-х років, де представив комплексні методики розв'язання проблем, пов'язаних з кернінгом, трекінгом, іррадіацією та композицією тексту. Зокрема, його дослідження конструювання симетричних та асиметричних літер, їх вплив на оформлення та використання кольору в типографіці стали важливим внеском у викладання дисциплін, пов'язаних зі шрифтами. «В мене вийшло п'ять альбомів. Один вийшов у Москві – «Шрифт наглядной агитации». Це був досить специфічний альбом – для наочної агітації у художній роботі. І чотири вийшло у Києві. Два альбоми невеликого формату, а два великих. Зараз художникам набагато легше працювати, ніж раніше. У нас не було майже нічого. Ми користувалися іноземними журналами, іноді вирізали якісь шрифти та імітували їх. Саме тому я й зробив альбом шрифтів,

Іл. 2. О. Снарський. Альбом «Шрифт в мистецтві художнього оформлення». Гуаш, темпера, папір, фотоскладання. 34×25 *см. 1975* [2]

Іл. 3. О. Снарський. Альбом «Шрифти». Цифровий друк. 27×21 *см. 2009.* [1]

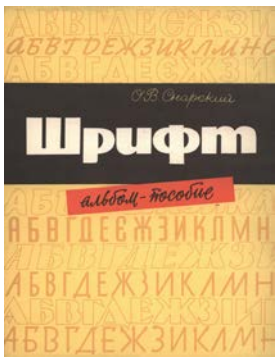

Іл. 4. О. Снарський. «Шрифт : Альбом-пособие». Гуаш, темпера, папір, фотоскладання. 34×26 *см. 1970.* [2]

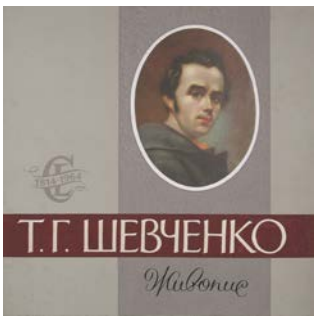

Іл. 5. О. Снарський. Дизайн обкладинки альбому «Т. Г. Шевченко. Живопис». Гуаш, темпера, папір, пласке перо, фотомонтаж. 18×18 *см. 1970.*

яким користувались і в технікумах, і в інститутах», – розповідає О. Снарський про свою творчість у статті в розділі «Культура» інтернет-порталу суспільної журналістики [5, с. 2]. Далі він додає про свою останню роботу: «Половина моєї нової книги – переклад латинського шрифту на кириличну основу. Я стилізував багато шрифтів. Там є і японський, і китайський, і арабський. Ця робота досить складна і потребує багато творчості. Треба дотримуватися стилю та графічного накреслення. Адже щоб перекласти будь-який шрифт на кириличну основу, потрібно половину букв вигадати самому», – каже художник в одному зі своїх останніх інтерв'ю.

Друге доповнене видання альбому-посібника «Шрифт в мистецтві художнього оформлення» [7], яке вийшло друком у 1975 році, стало значною подією в колі художників-графіків, скульпторів, архітекторів і професіоналів шрифтового мистецтва. Народна художниця, скульптор Г. Кальченко у вступному слові до альбому пише: «В цьому виданні автор Олег Снарський дає матеріал про історію письма взагалі і про роботу над шрифтами зокрема, а також багато розробок шрифтів, якими можна користуватися для різних цілей: наочної агітації, реклами, побутової і промислової графіки, всіх видів художнього оформлення – виконання текстів на склі, металі, тканинах, дереві, при виготовленні рельєфних і накладних літер тощо. Цей альбом-посібник дає багато зразків написання літер алфавіту всіх сучасних гарнітур шрифтової графіки. Особливої уваги заслуговують подані таблиці алфавітів шрифтів рубаного, гротеску, рекламного і декоративного, курсивів та багатьох інших. З мистецтвом мальованого шрифту мають бути обізнані і художник-графік, і художник-оформлювач, і скульптор, і архітектор...» [7, с. 1; 11].

І дійсно, за півстоліття виходу у світ перших двох альбомів-таблиць, виховано декілька поколінь митців, серед яких художники, графіки, архітектори, оформлювачі, рекламісти та графічні дизайнери, які вдосконалили свій професійний рівень завдяки роботам майстра. До низки робіт О. Снарського належать також альбоми: «Шрифт в наглядной агитации», «Шрифты-алфавиты для рекламних и декоративно-оформительских работ» [8], «Реклама вокруг нас» [9]. Вони детально висвітлюють історію писемності та процес формування шрифту, представляють широке розмаїття шрифтових розробок для безпосереднього застосування у сфері оформлення книжок, експозицій музеїв та виставок, а також у агітації та рекламі того часу. Автор представив сотні шрифтів, включно із власними кириличними розробками, адаптованими під різні національні стилі писемностей (іл. 6).

Для О. Снарського праця зі шрифтами мала першочергове значення. Як один із відомих українських графіків-оформлювачів, він цілком присвятив себе розробці шрифтів, готових до використання, та методичним розробкам для художників-практиків, які активно використовували шрифтові композиції у своїй творчій або проєктній діяльності, суттєво заповнивши пробіл у їх наявності. У 1960–1980-х роках, під час активного розвитку летерингу в мистецтві книги, йшов процес формування шрифтової культури серед українських художників-графіків (В. Фатальчук (1903–1981), О. Юнак (1905–1993), І. Хотінок (1908–1980), В. Хоменко (1912–1984), А. Пономаренко (1922–2006), В. Юрчишин (1935–2010) та ін.). Однак було складно знайти саме акцидентні шрифтові набори. О. Снарський виявив цю нестачу сучасних та якісно виконаних готових шрифтів, необхідних для розвитку української ужиткової графіки та художнього оформлення, і поступово заповнив цю прогалину.

Оскільки наявні каталоги актуальних кириличних шрифтів були практично відсутні та не покривали усіх потреб що існували у наочній агітації, ужитковій графіці

Іл. 6. О. Снарський. Дизайн обкладинки альбому «О. О. Мурашко: Репродукції картин». Гуаш, темпера, папір, пласке перо, фотомонтаж. 18×25 *см.* *1959.* [2–4]

і мистецтві книги художники часто вдавались до обмеженого набору шрифтів, які містились у літературі попередніх десятиліть, зокрема і в закордонних виданнях таких авторів як: Олдржиха Менхарта (чес. Oldřich Menhart; 1897–1962) Віллу Тоотса (ест. Villu Toots; 1916–1993), Василя Йончева (болг. Васил Йончев; 1916–1985), Олдржиха Главси (чес. Oldřich Hlavsa; 1909–1995), Альберта Капра (нім. Albert Kapr; 1918–1995), Германа Цапфа, (нім. Hermann Zapf; 1918–2015) та інших. Подібні шрифтові збірки надавали лише загальне уявлення про історію письма та мали більше дослідницьке ілюстративне значення, аніж практичне – з прикладами та засобами використання в сучасній проєктній і художній діяльності.

Окрім шрифтової традиції послідовників Г. Нарбута і кола українських митців першої третини минулого століття, методологічна основа в роботах О. Снарського базується на шрифтових антологіях третьої чверті XX століття згаданих вище авторів. Основні твори цього періоду поверталися до практики каліграфічних засад. Вони беруть свій початок у шрифтових реконструкціях і дослідженнях англійських майстрів каліграфії, таких як: Едвард Джонстон (англ. Edward Johnston; 1872–1944) у книзі «Writing & Illuminating & Lettering», 1906 р., та Стенлі Морісон (англ. Stanley Morison; 1889–1967) у типографічних дослідженнях, починаючи з есе «First Principles of Typography», 1929 р. для британської енциклопедії. Саме з цієї традиції О. Снарський черпав натхнення і продовжував наголошувати на рукописному підґрунті у проєктуванні літер та на каліграфічному підході до створення шрифтів [7, с. 4]. Але праці О. Снарського не містять суто каліграфічних композицій як окремого жанру шрифтового мистецтва. В ті часи, як і сьогодні, каліграфи часто зосереджувалися на створенні окремих мистецьких аркушів, тоді як О. Снарський виходив за межі цього підходу, пропонуючи у своїх альбомах конкретні шрифтові набори з абеток, пунктуації та цифр, які були призначені безпосередньо для утилітарної проєктної діяльності та різноманітних художніх потреб.

Іл. 7. О. Снарський. Дизайн обкладинки «Катерина Білокур. Альбом репродукцій». Гуаш, темпера, папір, фотомонтаж. 23×18 *см. 1958.* [3–4]

Каліграфічна майстерність О. Снарського відчутна у його книжкових обкладинках, де він демонструє володіння матеріалом і шрифтовим інструментом. У архівних фондах відділу графіки НХМУ є його перші роботи для Державного видавництва образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, серед яких ескіз обкладинки до книги М. Мацапури «Т. Г. Шевченко. Живопис: Альбом репродукцій», 1964 р. (іл. 5); ескіз обкладинки до книги А. Шпакова «Олександр Мурашко: Нарис про життя і творчість: Альбом репродукцій», 1959 р. (іл. 6); ескіз обкладинки до книги В. Нагай «Катерина Білокур. Альбом репродукцій», 1958 р. (іл. 7). Передусім, це пласке перо та зрозуміла логіка дуктального руху руки у написанні літер. Проте, все ж більшою мірою його зусилля були спрямовані саме на розробку шрифтів-алфавітів, призначених для типографічного використання засобами тогочасного фотоскладання, з акцентом на акцидентний характер літер. Доробок О. Снарського не втратив своєї актуальності у колі фахівців шрифтового проєктування, до його праць зверталися Г. Заречнюк (Narbut Abetka, Narbut Classic, Narbut Whirl, Narbut Narrow Contrast, Narbut Extra Wide), О. Александрова, Л. Турецький (шрифт Kalyna Regular), Д. Машаров, В. Рабду (Ruslan Display), Н. Дубіна (DS Arabic) тощо. Альбоми О. Снарського також використовуються у сучасному комп'ютерному проєктуванні і викладанні шрифтів та цифровій типографіці Є. Анфаловим і О. Геруном з Київської словолитні (KTF), широко застосовуються у викладацькій діяльності на кафедрі графічного дизайну НАОМА.

Альбоми зі шрифтами О. Снарського стали частиною культурної інновації на початку використання комп'ютерних технологій. Готові до

використання акцидентні абетки потребували перетворення в цифровий формат і створення шрифтових файлів для графічних редакторів. Тому вони набули широкого розповсюдження серед покоління художників-графіків і проєктувальників шрифтів. У 1990-х і 2000-х роках, із широким використанням цифрових засобів і настільних видавничих систем, було покладено початок поширенню шрифтових бібліотек кириличних шрифтів, базованих на доробку О. Снарського. Напрацювання у шрифтовому дизайні, поєднуючи традиції та сучасні технології, забезпечили фундамент для переосмислення та втілення нових виразних форм у культурному просторі. В цей час шрифти О. Снарського починають широко використовуватися у різних аспектах міського життя – від вивісок і реклами до оформлення станцій метрополітену. Опубліковані великими тиражами його альбоми шрифтів стали незамінним джерельним інструментом під час зародження і розвитку графічного дизайну в Україні, коли останній ще не мав достатньої бази для роботи з українськими текстами. Вони розповсюджувалися не тільки серед професійних дизайнерів, але й серед аматорів видавничої справи за межами проєктних студій та художніх майстерень.

Зі спогадів близьких відомо, що О. Снарський висловлював занепокоєння неякісним відтворенням шрифтів за допомогою комп'ютера, оскільки це часто призводило до втрати художньої цінності у процесі переходу від ручного до механічного комп'ютерного проєктування. Цей факт підкреслює важливість критичного мислення та професійної уваги до деталей у сфері шрифтового конструювання і, особливо, збереження логіки гуманістичного характеру літер засобами геометричного формоутворення, які розробляються у епоху швидкоплинних технологічних змін.

На початок XXI ст. велика кількість текстових шрифтів повертається до характеристик гуманістичного мінускула. Важливо відзначити, що на тлі значної кількості шрифтових експериментів більшість робіт О. Снарського наділені характеристиками гуманістичного письма, тому залишаються актуальними і демонструють стійкість до випадкового відхилення від традиції. Їхні конструктивні властивості, втілення художньої цінності та виразності працюють у художньому оформленні як складеному за допомогою технічних засобів, так і в рукописному летерингу книжкової обкладинки. Це чітко корелює з сучасними тенденціями у дизайні шрифтів і робить спадщину О. Снарського важливим ланцюжком культурної традиції та формує її нові інноваційні прояви в типографіці.

Серед ескізів книжкових обкладинок О. Снарського особливе місце займають оформлення героїко-патріотичних епосів та творів національних поетів різних народів світу, серед яких: «Українські народні думи», «Слово о полку Ігоревім», давньоруські «Билини», давньогрецька «Іліада», скандинавські «Саги», французька епічна «Пісня про Роланда», естонський «Калевіпоеґ», вірменський «Давид Сасунський», монгольські «Гесеріади», книги про культуру Індії, мистецтво і поезію Японії та багато інших. У кожній з цих обкладинок О. Снарський з витонченим відчуттям теми відтворює візуально-естетичні особливості кожної окремої писемності, стилізуючи кириличний шрифт під зовнішній вигляд інших алфавітів. Майстер вміло передає культурно-історичний контекст твору та систему письма різних мов світу – японську катакану, китайські ієрогліфи, арабську в'язь, римське капітальне або давньогрецьке лінійне письмо тощо. Означені роботи ілюструють глибоке розуміння О. Снарським не лише техніки шрифтового мистецтва, а й його здатність до культурної адаптації та інтерпретації. Через сучасну шрифтову пластику він розкриває в обкладинках до «Кобзаря» Тараса Шевченка, перського поета Сааді, таджицького письменника Садріддіна Айні, грецької трагедії «Цар Едіп» та інших творів міжкультурні зв'язки, що належать до різних літературних традицій світу, але завжди спрямовані на сучасного читача.

За критичної потреби у створенні кириличних шрифтів промислового характеру в Україні О. Снарський віддав перевагу національній кирилиці, детально дослідивши її особливості та розробивши сучасний візуальний стиль. Відомий також своїми перекладами на українську кирилицю численних історичних і сучасних латинських гарнітур, О. Снарський втілив у своїх альбомах низку шрифтів-абеток, призначених для широкого використання.

Характерним є внесок О. Снарського в мистецтво шрифту через різноманітні шрифтові стилізації. Це окремий аспект творчого підходу до конструювання шрифтів, коли необхідна адаптація письма інших народів до кириличної графеми. Цей підхід втілений у численних графічних роботах майстра, зокрема в оформленні обкладинок книг з перекладами східної поезії та прози.

У всіх альбомах зі шрифтами, автором яких є О. Снарський, містяться таблиці з візуальними характеристиками шрифтів різних народів світу. Ці розробки спрямовані на практичне застосування з метою передати етнографічний колорит у книжковій і ужитковій графіці. Вони демонструють здатність автора до глибокого розуміння та відтворення пластичності будь-якої писемності для її подальшого використання у створенні образів у мистецтві художнього оформлення. Шрифтова акцидентна стилізація в роботах О. Снарського підкреслює його увагу і зацікавленість до великої кількості різноманітних писемностей світу, що відображено в усіх його виданнях про шрифт. Ми можемо бачити шрифти, засновані на арабській каліграфії, івриті, японських і китайських ієрогліфах, вірменській, грузинській та індійській писемності, лаоській абугіді, камбоджійському кхмерському письмі, тайській абетці та корейській фонематичній абетці хангиль тощо. Це свідчить про масштаб охоплення інтересів О. Снарського та полікультурність його дослідницької й професійної діяльності.

О. Снарський завершив свій життєвий шлях у Києві 10 вересня 2015 року на 92-му році життя. Він залишив по собі великий доробок графічних творів, ескізів книжкових обкладинок, які зберігаються в архівних фондах відділу графіки Національного художнього музею України та в методичному фонді кафедри дизайну НАОМА. Його книги та альбоми зі шрифтового оформлення продовжують надихати нові покоління дослідників і творців.

Головні висновки та перспективи використання результатів дослідження. Узагальнення ключових аспектів творчості О. Снарського мають важливе значення для сучасного шрифтового дизайну. Подальші дослідження можуть допомогти професіоналам у сфері художнього проєктування шрифтів отримати нові ідеї та надихнутися на креативні експерименти в роботі. Перспективи дослідження полягають у поглибленні вивчення і систематизації неопублікованих робіт О. Снарського, що дає змогу розкрити нові аспекти його творчості, а також сприятиме додатковому імпульсу в утвердженні українського шрифтового дизайну. Це спонукатиме до створення нових текстових і акцидентних шрифтів. Наразі розвиток цифрових технологій дає можливість створювати сучасні українські шрифти, засновані, зокрема, й на працях О. Снарського. Подальша інтеграція практик і принципів роботи митця у сучасні освітні програми з графічного дизайну та шрифтового мистецтва значно розширить можливості для демонстрації нових прикладів робіт автора, що сприятиме передачі його досвіду новим поколінням. Організація виставок, семінарів та конференцій, присвячених доробку О. Снарського, дозволить підвищити рівень освіти та сприятиме кращому розумінню вагомості шрифтового мистецтва в сучасному дизайні та культурі.

Творча спадщина О. Снарського засвідчує широту його поглядів та всебічний підхід до художнього оформлення, зокрема у сфері шрифтового конструювання, коли мистецтво шрифту в Україні потребувало значної підтримки та розвитку. Він не лише вивів його на новий рівень, а й проклав шлях для майбутніх поколінь дизайнерів і художників. Його внесок у створення та розвиток українських шрифтів, оформлення книжкових обкладинок, шрифтів для зовнішньої реклами, перекладів на кирилицю багатьох шрифтових бестселерів минулого століття та створення екзотичних шрифтових стилізацій письма різних народів світу є беззаперечним і представляє величезну цінність також для дослідження української культури другої половини XX століття. Напрями шрифтового мистецтва у творчості О. Снарського охоплюють не лише його рукописні книжкові обкладинки та здобутки майстерного шрифтового виконання в ужитковій графіці, але й дають тонке естетичне відчуття форм окремих літер. Завдяки аналізу, системі пропорцій, модульній побудові та пластичній єдності він доповнив і довів до художнього завершення шрифти, які існували лише як летеринг, або були незавершеними, як, наприклад, абетка Г. Нарбута. Тому цінними досі залишаються його таблиці з шрифтовими абетками та альбоми з методичними рекомендаціями. Його стиль і методи відображають інтеграцію світового досвіду та національних традицій. Осмислюючи його внесок, важливо розуміти, що майбутнє шрифтового мистецтва продовжуватиме еволюціонувати, підживлюючись ідеями та досягненнями попередніх поколінь. Творчість О. Снарського залишається важливим символом цієї неперервної еволюції, вказуючи на необмежені можливості для дослідження та експериментів у світі літер. Мова мистецтва майстра продовжує спілкуватися з нами, надихаючи на відкриття нових форм вираження та подальше розширення напрямків шрифтового мистецтва.

Список використаних джерел

1. Довідник членів Спілки художників України / за ред. О. М. Міщенко (відп. ред.) ; редкол. : А. В. Гусарова, І. М. Волощук, О. Ю. Цибульський. Київ : СХУ, 1998. С. 139.
2. Словник художників України / за ред. М. П. Бажана (відп. ред.) ; редкол. : В. А. Афанасьєв (заст. відп. ред.), П. О. Білецький, В. З. Бородай та ін. Київ : Головна редакція УРЕ ім. М. П. Бажана, 1973. 272 с., іл.
3. Українські радянські художники : довідник / відп. ред.: І. І. Верба ; редкол. : Р. О. Даскалова, З. В. Кучеренко, В. Ф. Мальцева, та ін. Київ : Мистецтво, 1972. 431 с.
4. Куз'янц О. В. Олег Снарський (1923–2015) Бібліотека українського мистецтва. URL: https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/snarskyj-oleg/?srsltid=AfmBOopD1MYAFUX6_6mRYnuoIAeZtnj7MLJRttuaAmBfga0ijBOKPoXd (дата звернення 10.01.2024).
5. Корнієнко К. О. Художник і війна. Портал громадянської журналістики. Інтернет-видання ХайВей. URL: http://h.ua/story/65017/#ixzz3qRF0z4OW (дата звернення 03.11.2015).
6. Бауер О. Г. Открытка к празднику. Muza-ua. Київ, 2011. № 3. С. 32.
7. Снарський О. В. Шрифт в мистецтві художнього оформлення : альбом-посібник / авт. передм. Г. Н. Кальченко. Київ : Реклама, 1975. 16 с.+77 арк. іл.
8. Снарский О. В. Шрифты-алфавиты для рекламных и декоративно-оформительских работ. Киев : Реклама, 1979. 152 с., ил.
9. Снарский О. В. Реклама вокруг нас. Київ : Реклама, 1983. 160 с.
10. Снарський О. В. Історичні і сучасні шрифти на кириличній основі : альбом шрифтів / авт. передм. Т. А. Лящук. Київ : Корлайн, 2012. 340 с., іл.
11. Кальченко Г. Н. О. В. Снарський. Шрифт в мистецтві художнього оформлення. Альбом-посібник : [рецензія] // Бібліотека українського мистецтва. URL: https://uartlib.org/istoriya-ukrayinskogo-mistetstva/o-v-snarskyj-shryft-v-mystetstvi-hudozhnogo-oformlennya-albom-posibnyk/?srsltid=AfmBOorvaf7-XqCWJdKMs_noAKOTohhhsIUXmSmdDmT1tWaGNZ-7lQ3S (дата звернення 10.01.2024).

References

1. Mishchenko, O. M., Gusarova, A. V., Voloshchuk, I. M., & Tsybulsky, O. Y. (1998). *Dovidnyk chleniv Spilky khudozhnykiv Ukrainy* [Directory of Members of the Union of Artists of Ukraine]. SKhU [in Ukrainian].
2. Bazhan, M. P., Afanasyev, V. A., Biletsky, P. O., & Boroday, V. Z. (Red.). (1973). *Slovnyk khudozhnykiv Ukrainy* [Dictionary of Ukrainian Artists]. Holovna redaktsiia URE [in Ukrainian].
3. Verba, I. I., Daskalova, R. O., Kucherenko, Z. V., & Maltseva, V. F. (Red.). (1972). *Ukrainski radianski khudozhnyky* : dovidnyk [Ukrainian Soviet Artists]. Mystetstvo [in Ukrainian].
4. Kuziants, O. V. (2023) Oleh Snarskyi *(1923–2015)* [Oleg Snarsky]. (n.d.). *Biblioteka ukrainskoho mystetstva* [Library of Ukrainian Art]. Retrieved from https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/snarskyj-oleg/?srsltid=AfmBOopD1MYAFUX6_6mRYnuoIAeZtnj7MLJRttuaAmBfga0ijBOKPoXd [in Ukrainian].
5. Kornienko, K. O. (2007) *Khudozhnyk i viina* [The Artist and the War] // *Portal hromadianskoi zhurnalistyky. Internet-vydannia HaiVei* [Portal of Citizen Journalism. Online Publication HaiWay]. Retrieved from http://h.ua/story/65017/#ixzz3qRF0z4OW [in Ukrainian].
6. Bauer, O. H. (2011). Otkryitka k prazdniku [Card for the Holiday]. *Muza-ua*, 3(11), 32–34.
7. Snarsky, O. V. (razom z Kalchenko H. N.). (1975). *Shryft v mystetstvi khudozhnoho oformlennia : Albom-posibnyk* [Font in the Art of Artistic Design: Album-Guide]. Reklama [in Ukrainian].
8. Snarsky, O. V. (1979). *Shrifty-alfavity dlya reklamnyh i dekorativno-oformitelskih rabot* [Fonts-Alphabets for Advertising and Decorative-Design Works]. Reklama.
9. Snarsky, O. V. (1983). *Reklama vokrug nas* [Advertising Around Us]. Reklama.
10. Snarsky, O. V. (razom z Lyashchuk T. A.). (2012). *Istorychni i suchasni shryfty na kyrylychnii osnovi : Albom shryftiv* [Historical and Contemporary Cyrillic-based Fonts: Font Album]. Korlain [in Ukrainian].
11. Kalchenko, G. N. (2023). Snarskyi. Shryft v mystetstvi khudozhnoho oformlennia. Albom-posibnyk : [retsenziia] [Review of the Album-Guide by O. V. Snarsky: Fonts in the Art of Design.]. *Biblioteka ukrainskoho mystetstva* [Library of Ukrainian Art]. Retrieved from https://uartlib.org/istoriya-ukrayinskogo-mistetstva/o-v-snarskyj-shryft-v-mystetstvi-hudozhnogo-oformlennya-albom-posibnyk/?srsltid=AfmBOorvaf7-XqCWJdKMs_noAKOTohhhsIUXmSmdDmT1tWaGNZ-7lQ3S [in Ukrainian].

Подано до редакції 20.09.2024